

ВІСНИК ЛЬВІВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія міжнародні відносини

Випуск 9

Видається з 1999 р.

Львів
Львівський національний університет імені Івана Франка
2002

<i>Іван Переш.</i> Особливості формування конституційного суду Словацької республіки у контексті європейського досвіду	138
<i>Юрій Чижмар.</i> Транзит енергоносіїв: міжнародно-правове регулювання	143
<i>Богдан Ринажевський.</i> Політико-правові основи формування української державності на закарпатті в умовах автономії у складі Чехословаччини	149

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

<i>Юрій Біленко.</i> Ефективність діяльності підприємств у перехідний період та її пояснення	157
<i>Олег Мальський.</i> Стратегічна торгова політика та її вплив на добробут у конкурентному ринку та ринку з недосконалою конкуренцією	168
<i>Антоніна Ягольник.</i> Імплементация та застосування сучасного механізму вирішення спорів у сот та можливі шляхи його реформування	174
<i>Марта Мальська.</i> Методичні підходи до економіко-географічного дослідження територіальної системи послуг	179
<i>Наталія Підгайна.</i> Головні інструменти дерегуляції світового ринку капіталів	186
<i>Андрій Турківський.</i> Вплив розвитку туризму на процеси регіоналізації та консолідації країни	191
<i>Олена Крачковська.</i> Проблеми реалізації зовнішньоекономічного потенціалу агропромисловим комплексом України	194
<i>Ірина Єлейко.</i> Державне регулювання зайнятості в економіках розвинутого і перехідного типу	199
<i>Володимир Худо.</i> Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну	206
<i>Оксана Присяжнюк.</i> Проблеми економічної діяльності прикордонних областей України в контексті екологічної політики	212
<i>Любов Садула.</i> Сутність інтеграційних теорій і проблеми входження країн Центральної Європи до Європейського Союзу	216

МІЖНАРОДНА ІНФОРМАЦІЯ

<i>В'єслав Лукаш Мацежинський.</i> Комерційна реклама у польській пресі (друга половина XVIII–початок XX ст.)	222
<i>Андрій Шумка.</i> Історичні аспекти розвитку і застосування сил психологічних операцій збройних сил Сполучених Штатів Америки	233

ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

<i>Роман Дудок.</i> Альбіна Сомова, <u>Квітослава Семотюк</u> . Техніка організації особистої праці викладача на заняттях з іноземної мови	241
<i>Олеся Антохів-Сколоздра.</i> Використання комп'ютера у процесі викладання англійської мови	247

ЗМІСТ	251
CONTENTS	253
Правила для авторів	255

УДК 342.565.2(437.6)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ СЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Іван Переш

Ужгородський національний університет
вул. Капітульна 26, м. Ужгород 88000, Україна, (03122) 3-61-22

Стаття висвітлює актуальні проблеми формування складу суддів Конституційного Суду Словацької Республіки, розкриваються переваги та недоліки цього процесу на підставі досвіду та порівняльного аналізу інших європейських і постсоціалістичних країн. Матеріал актуальний для нашої держави і може бути використаний при проведенні судово-правової реформи.

Ключові слова: конституційна юрисдикція, формування конституційного суду, вимоги до суддів конституційних судів.

Виходячи з повноважень конституційних судів, їхнього впливу на забезпечення законності та правопорядку у державі, важливим питанням є процес заступлення суддів конституційного суду на посади, шляхом призначення чи обрання.

Зазначимо, що загалом за способом формування конституційних судів держави поділяються на три групи:

- 1) країни, в яких діє система прямого призначення суддів конституційного суду (Данія, Фінляндія, Франція, Швеція, Туреччина);
- 2) країни, в яких судді конституційного суду обираються (Азербайджан, Естонія, Угорщина, Португалія, Латвія);
- 3) країни, в яких діє змішана система з елементами призначення та обрання суддів (Австрія, Іспанія, Албанія, Бельгія, Румунія).

Словацьку Республіку можна віднести до держав, в яких призначальна система, хоча сам процес призначення передбачає деякі елементи виборів. Вибірчі ознаки проявляються при виборі офіційних кандидатів на посаду суддів Конституційного Суду, а ознаки призначення – при безпосередньому призначенні суддів на посади з-поміж обраних кандидатів.

Процес призначення суддів Конституційного Суду Словацької Республіки можна поділити на три стадії:

1. Подання кандидатур на суддів Конституційного Суду.
2. Обрання кандидатів на посаду суддів Конституційного Суду.
3. Призначення суддів Конституційного Суду.

Відповідно до п. 1 § 11 закону "Про організацію Конституційного Суду Словацької Республіки, розгляд справ перед ним та статус суддів" [1, с.38] (далі – Закон), подання кандидатур на посаду суддів можуть здійснювати депутати Національної Ради, уряд, голова Конституційного Суду, голова Верховного Суду, генеральний прокурор, організації правників та вищі навчальні заклади. Всі передічені суб'єкти забезпечують можливість того, щоб судьями Конституційного Суду могли бути не лише практики, а й теоретики.

Вибори кандидатів на посади суддів здійснює Національна Рада Словацької Республіки. Відповідно до п. 2 ст. 134 Конституції Словацької Республіки [2, с. 445] та п. 1 § 115 закону "Про регламент Національної Ради Словацької Республіки" [3, с. 114], парламент подає президенту подвійну кількість кандидатів на посади суддів Конституційного Суду. Ними можуть бути ті особи, які при таємному голосуванні отримали більшість голосів депутатів, які брали участь у голосуванні.

Відповідно до п. 2 § 11 Закону, список кандидатів на посади суддів повинен бути поданий голові держави не пізніше ніж за три місяці до завершення строку повноважень попереднього складу Конституційного Суду. Це пов'язано з тим, що в Словацькій Республіці судді Конституційного Суду, строк повноважень яких завершився, не можуть виконувати свої повноваження доти, поки не будуть обрані нові судді.

Конституційним законом № 90/2001 від 23 лютого 2001 р. [4, с. 90] (далі – Конституційний закон) були внесені зміни до Конституції, згідно з якими кількість суддів Конституційного Суду збільшилася. Так до 1 лютого 2002 р. Конституційний Суд складався з 10 суддів (хоча перші спроби збільшити кількість суддів Конституційного Суду робилися ще 2000 р.), а після цієї дати його склад збільшився до 13 суддів. Це пов'язувалося зокрема розширенням повноважень Конституційного Суду. Так, 1999 р. він отримав змогу вирішувати питання про конституційність та законність виборів президента республіки, а низку повноважень планувалося додати у майбутньому [5, с. 46].

Якщо порівняти з іншими європейськими країнами, то в державах Західної Європи ця кількість коливається від 9 до 16, а в країнах Східної Європи кількість суддів найбільша. Так, у Конституційному Суді Росії - 19 суддів, в Україні – 18. Найменше їх у Латвії – 7 суддів. Кількісний склад суддів залежить, як правило, від повноважень Конституційного Суду.

Перший строк суддів Конституційного Суду Словацької Республіки закінчився 21 січня 2000 р, тому Національна Рада повинна була обрати 18 кандидатів на посади суддів (повноваження одного із суддів Конституційного Суду не закінчилися, оскільки він був призначений президентом пізніше). Для їх обрання, які проходили з 17 вересня по 2 листопада 1999 р. відбулось п'ять голосувань. На першому голосуванні 17 вересня Національна Рада обрала 16 кандидатів. У повторному голосуванні того ж дня інші кандидати обрані не були. Під час другого голосування 20 жовтня був обраний ще один кандидат, а останнього обрания лише 2 листопада 1999 р. Відповідно до внесених змін та збільшення кількості суддів Конституційного Суду, інші судді були обрані та призначені на початку 2002 р. [6, с. 47].

Призначення 13 суддів Конституційного Суду з-поміж кандидатів, запропонованих Національною Радою, здійснює президент республіки протягом одного місяця від дня отримання ним списку кандидатів.

Характерно, що нормативні акти не передбачають жодних правил чи критеріїв, якими Президент повинен керуватися при призначенні суддів. Наприклад, 1999 р. при призначенні нових суддів на 2000-2007 рр. президент запросив усіх кандидатів на особисту співбесіду. Внаслідок цього був сформований новий склад Конституційного Суду, у який увійшли сім нових суддів та двоє з попереднього складу суду.

Наступною спільною ознакою, властивою більшості європейських країн, є те, що суддею конституційного суду може бути особа, яка має вищу юридичну освіту і стаж роботи в будь-якій галузі права (Болгарія, Чехія, Грузія, Угорщина), або на посаді судді судів загальної юрисдикції (Албанія). Проте, в деяких країнах до суддів конституційних

судів не висувається вимога обов'язкової вищої юридичної освіти (Вірменія, Туреччина, Франція).

У державах, де для зайняття посади судді конституційного суду необхідна юридична практика, то термін коливається від 5 років (Латвія) до 18 і навіть 20 років (Румунія – 18 років, Угорщина – 20 років), а віковий ценз коливається від 30 років (Азербайджан), 40 років (Чехія, Росія, Україна) та 45 років (Угорщина).

Наступною спільною умовою, що висувається до суддів конституційних судів всіх держав, є те, що ними можуть бути лише громадяни відповідної держави. Це правило не стосується Ліхтенштейну, Боснії та Герцеговини, де судьями конституційного суду можуть бути особи, які не є громадянами держави.

Судді конституційного суду також не мають права бути членами політичних партій та рухів, займатися підприємницькою чи іншою діяльністю, крім наукової, творчої та викладацької роботи.

Відповідно до п. 3 ст. 134 Конституції Словачької Республіки, суддею Конституційного Суду може бути призначений громадянин Словачької Республіки, який має право голосу, досяг 40 років, має вищу юридичну освіту і не менше 15 років юридичної практики. Отже, до суддів Конституційного Суду не висувається вимога мати стаж роботи тільки в судових органах. Все залежить від Національної ради та президента республіки, оскільки вони обирають та призначають кандидатів на посаду суддів незалежно від того, яким видом юридичної діяльності вони займалися.

Якщо проаналізувати компетенцію Конституційного Суду, то можна дійти висновку, що він потребує комбінованого складу суддів, тобто як теоретиків, так і практиків. У першому складі Конституційного Суду (1993-2000) з десяти суддів троє були судьями загальних судів, двоє працювали в міністерствах, а п'ятеро були викладачами вищих навчальних закладів, тобто теоретиками. У другому складі Конституційного Суду, що розпочав свою діяльність у 2000 році, троє суддів залишилися з попереднього складу (двоє теоретиків та один практик), двоє – представники вищих навчальних закладів, четверо – судді загальних судів і один законодавець [7].

Процедура призначення суддів Конституційного Суду не передбачає жодних обмежень щодо жінок, чи національних меншин. Так у першому складі Конституційного Суду було двоє жінок, а в другому – одна [8, с.57].

Питання членства судді в політичній партії чи русі регулює п. 1 ст. 137 Конституції Словачької Республіки. Якщо призначена суддею особа є членом політичної партії або політичного руху, вона повинна вийти з їх складу до моменту складення присяги судді. Функції судді несумісні також з обійманням певної посади в державних органах чи заняттям підприємницькою діяльністю, крім наукової, викладацької та творчої діяльності. Якщо суддя Конституційного Суду займається діяльністю несумісною з його посадою, то голова Конституційного Суду повинен подати пленуму подання про початок дисциплінарного провадження щодо судді (п. 1 § 16 Закону).

Строк повноважень, на які призначаються судді конституційних судів є наступним важливим питанням, у якому конституційна практика держав відрізняється. На перший погляд може здатися, що мова йде про суто технічне питання визначення строку функціонального призначення суддів разом з можливістю їх повторного призначення чи обрання. У випадку, якщо строк функціонального призначення суддів конституційного суду конкретно на невизначений (довічно чи до досягнення певного віку), то це призводить до втрати контакту його членів із розвитком конституційного та правового

регулювання у державі і неодмінно постає проблема старіння складу суду. Тому слід встановити граничний вік перебування на посаді. Якщо суддя обирається чи призначається на визначений строк і повторне обрання чи призначення не допускається, то цей строк не повинен бути надто коротким, оскільки у такому випадку зменшується незалежність суддів, які починають замислюватися над своєю професійною діяльністю після звільнення посади [9,с.19]. Повторне призначення чи обрання суддів теж може мати негативні наслідки, оскільки в період нового призначення чи обрання знижує показники їх діяльності.

При організації конституційного суду перше призначення суддів слід робити на різний строк, щоб забезпечити поступову заміну складу суду у майбутньому. Інакше після закінчення встановленого строку будуть замінені всі судді одразу, що може призвести до перерви у діяльності конституційного суду та втрати спадкоємності у практиці роботи.

Строк повноваження суддів конституційного суду, який збігається зі строком повноважень депутатів теж не є ідеальним, оскільки призводить до призначення чи обрання "однокольорових" суддів політичними силами, які отримали перемогу у виборах [10,с.52].

Із конституцій різних держав можна виокремити три основні підходи до вирішення цього питання:

1. Призначення чи обрання суддів на невизначений строк. На практиці це означає, що судді виконують свої повноваження довічно чи до досягнення певного віку (Бельгія, Швеція, Туреччина).
2. Призначення чи обрання суддів на тривалий строк, без можливості їх повторного призначення або обрання (Болгарія, Україна, Італія, Португалія – 9 років, Грузія, Росія – 12 років).
3. Призначення чи обрання суддів на короткий або довгий строк з можливістю їх повторного призначення (Угорщина, Чехія).

На думку автора найоптимальнішим способом є призначення чи обрання суддів на строк, який не повинен бути надзвичайно коротким, та позбавлення можливості їх повторного призначення, що усувало б порушення принципу незалежності протягом всього строку.

Словацька Республіка належить до другої групи, оскільки відповідно до п. 2 та п. 3 ст. 134 Конституції судді Конституційного Суду призначаються президентом республіки строком на 12 років без права повторного призначення.

До лютого 2001 р. судді Конституційного Суду призначались строком на 7 років із правом повторного призначення. Всі недоліки сторони такого виду призначення показали себе при першому функціональному строці Конституційного Суду протягом 1993-2000 р. Саме тому неодноразово пропонувалося змінити строк призначення суддів Конституційного Суду на 12 років без права повторного призначення, що й було зроблено.

Призначення суддів є надзвичайно важливим питанням, адже йдеться не стільки про формальний акт затвердження суддів на посаді, скільки про механізм їх добору, який включає наявність професійної кваліфікації (наприклад, юридичної освіти чи професійної практики), віковий ценз, володіння мовою, заборону членства у політичній партії чи русі, заняття діяльністю, несумісною з функцією судді конституційного суду, що дає змогу забезпечити незалежність суддів та укомплектувати суд професійними людьми, які підкоряються тільки конституції, праву і закону.

1. O organizácii Ústavného Súdu Slovenskej Republiky, o konani pred nim a o postaveny jeho sudcov: Zákon Národnej Rady Slovenskej republiky z 20 januara 1993 // Zbierka zákonov Slovenskej Národnej Republiky.1993.
2. Конституції нових держав Європи та Азії. – К.: Право, 1996.
3. Spravovací a rjcovací poriadok Ústavného súdu Slovenskej republiky, z 8 aprila 1993 //Zbierka zákonov Slovenskej Národnej Republiky. 1993.
4. Див: Ústavný zákon ktorým sa mení a doplňa Ústava SR č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z. a ústavného zákona č. 9/1999 Z. z., z 23 februara 2001 //Zbierka zákonov Slovenskej Národnej Republiky. 2001.
5. *Klučka J.* Organizácia ústavného súdnictva v Slovenskej Republike // *Ústavnost a politika.*2000.№2.
6. *Klučka J.* Organizácia ústavného súdnictva v Slovenskej Republike // *Ústavnost a politika.*-2000.-№2.
7. Матеріали взяті з офіційної інтернет – сторінки Конституційного Суду Словацької Республіки: www.concourt.sk
8. *Klučka J.* Organizácia ústavného súdnictva v Slovenskej Republike // *Ústavnost a politika.*-2000.-№2.
9. *Алексеевко И.Г.* Европейская модель конституционной юстиции (Сравнительно-правовая ретроспектива).-Днепропетровск, 1998.
10. *Klučka J.* Organizácia ústavného súdnictva v Slovenskej Republike // *Ústavnost a politika.*-2000.-№2.

PECULIARITIES OF THE FORMATION OF CONSTITUTIONAL COURT OF THE SLOVAK REPUBLIC IN THE CONTEXT OF EUROPEAN EXPERIENCE

Ivan Peresh

*Uzhgorod National University
vul.Kapitulna 26, Uzghorod 88000, Ukraine, tel.(03122) 3-61-22*

The article considers topical problems of the formation of judge body for the Constitutional Court of the Slovak Republic by showing advantages and disadvantages of the given issue on the basis of the experience and comparative analysis of other European and post-social countries. The contents of the article are topical for the Ukrainian state and can be taken into account while realizing the court legal reform.

Key words: constitutional jurisdiction, formation of constitutional court, demands to judges of constitutional courts.

*Стаття надійшла до редколегії 01.09.2002,
прийнята до друку 01.10.2002.*